

SECȚIUNEA a V-a NOTE BIBLIOGRAFICE

Gheorghe I. FLORESCU

ISTORIA UNEI COMUNE BOTOȘĂNENE (VIIȘOARA)

De un timp – unul al întoarcerilor, mereu amânate, la noi înșine, cu sinceritate și răspundere –, tot mai multe așezări rurale din România, îndeosebi cele care sunt centre de comună, au ajuns a-și destăinui și însuși trecutul și prezentul prin publicarea unor *monografii ale locului*, întregindu-se, așadar, o hartă rămasă și azi, încă, incompletă și nu întotdeauna exactă, dar absolut necesară afirmării identității naționale. Aflăm, astfel, “povești adevărate” despre oameni și fapte alunecate la un moment dat în uitare, care, neluate în seamă înainte de a fi prea târziu, se vor pierde pentru totdeauna într-un neant ireversibil. Deja, din memoria neamului nostru s-au șters, adeseori pentru totdeauna, prin inerție și căderea în nefaptul ce acoperă îndeobște trecutul mai îndepărtat, nume, victorii ale înțelepciunii și înfrângeri ale singurătății sau neputinței, dar și bucurii nemărturisite ori fapte irepetabile, dobândite cu sacrificii greu imaginabile, după secole de așteptări și împliniri care au însoțit curgerea ireversibilă a unor timpuri identitare.

Orice realizare istoriografică dintre cele care au încercat cândva sau care continuă și azi osteneala de a restitui harta mirabilă a tuturor așezărilor umane, mai vechi sau mai noi, din orice colț de țară, este deosebit de importantă, întrucât salvează astfel de la căderea într-un niciunde implacabil ori readuc în memoria prezentului locuri comune, îndeobște, dar revelatorii prin trecutul lor, amenințate în permanență de un anonim sinonim cu indiferența, urmat de o abandonare reprehensibilă. Nu contează dimensiunea și nici chiar vechimea – numaidecât sau înainte de toate – a localității avute în vedere, întrucât trecutul nostru ne interesează la fel, indiferent de pretensele sau chiar de eventualele diferențe ori priorități, adevărate sau factice. Sunt multe sate care și-au însușit o primordialitate sau o luare-aminte *sui-generis*, ca urmare a unui eveniment notabil sau a întâmplării, ca o personalitate reprezentativă să se fi născut sau să fi trăit într-un loc anume etc. Dar cele mai multe dintre satele răspândite între granițele dintotdeauna ale românismului sunt niște așezări modeste și cuminți, cu o existență proprie dăinuiri firești și tocmai de aceea cu o predispoziție anume către învederarea unui trecut la care ne raportăm în permanență. Cel mai neînsemnat, în aparență, și mai abandonat colț al lumii satelor noastre, ajuns așa nu întotdeauna din cauza oamenilor care trăiesc pe acele locuri, a fost și a rămas un punct unic pe o hartă a pământului și a românității noastre. Vrednicia și valoarea acelei așezări rezidă în veșnicia sa, cruțată mereu cu sfințenie și cu abandonarea de sine, în păstrarea aceluia dat fără de care trecutul ar fi ajuns o presupunție, oricând hazardantă și deci tăgăduitoare. Așadar, nu în funcție de dimensiunile actuale și nici de părelnică importanță de moment se cuvine să încercăm a restitui istoria așezărilor umane care au existat vreodată sau care continuă încă a ființa între hotarele neamului nostru.

Conștienți de toate aceste rânduieli, care nu sunt niște deziderate aleatorii, ce ar ține numai de obârșile lor, câțiva dintre fiii unei semețe așezări botoșănene au publicat *Monografia Comunei Viișoara* (Botoșani, Editura Agata, 2011, 165 p.). Autorii ei sunt Daniel Ionel Hurmuz (coordonator), Gheorghe Epure, Maria Epure, Florin Bejenariu, Radu Epure, Vasile Midoschi și Marius Mihael Condurache (colaboratori), adică oficialități ale administrației locale și profesori ai Școlii Generale Viișoara. Prefațându-și demersul – unul de suflet, înainte de toate –, autorii acestei lucrări ne avertizează că “Monografia comunei Viișoara vine să împlinească o necesitate de mult resimțită [...] de locuitorii acestor meleaguri”, oferindu-ne “câteva modeste contribuții la cunoașterea unor aspecte ale vieții sociale, economice și spirituale” ale comunității lor. Fiind vorba despre o întoarcere în memoria unui loc distinct

pentru ei, cu gândul de a reînnoa trecutul de prezent, autorii și-au propus înainte de toate să omagieze generațiile care s-au constituit, prin secole, în liantul uman care a întreținut "povestea" câtorva sate vechi, românești. Au procedat astfel pentru că ei, toți, se consideră urmașii acelor care, de la început și până azi, s-au gândit să-și scrie "istoria". Mai înainte, adică în 1924 și apoi în 1940, au mai fost schițate două încercări în acest sens, care, deși pleacă de la informații sumare și disparate, lăsau a se înțelege o preocupare întru totul lăudabilă pentru reconstituirea veridică a trecutului comunității lor. Cu modestie și responsabilitate pentru adevărul informațiilor utilizate, autorii acestei încercări ne informează că excursul lor a fost definitivat plecându-se de la unele documente oficiale, de la arhivele primăriei comunale și cele ale școlilor locale, completate cu informații de presă și cu mărturiile ale localnicilor. Conștienți de limitele inerente ale unui asemenea excurs, autorii nu exclud posibilele incompletitudini, așteptând informațiile și sugestiile ulterioare, care vor contribui la îndreptarea eventualelor inexactități, în vederea ameliorării unei ediții viitoare.

Sumarul lucrării, dorindu-se a răspunde exigențelor proprii unei tentative monografice, se constituie din 15 capitole, un album foto și o listă bibliografică. Prima subdiviziune a fost rezervată *Cadrului natural* al așezării avute în vedere. Aflăm astfel că această comună "este situată în extremitatea nord-estică a țării și a județului Botoșani", având "o suprafață de aproximativ 67, 76 km²" și "o populație de 4 225 locuitori (în anul 1971)". Celui interesat i se oferă apoi informații despre microrelieful zonei, dar și despre climă, rețeaua hidrografică, soluri, floră, vegetație și faună. Următorul capitol - *Istoria comunei Vișoara* - este deosebit de interesant, întrucât cu el se încearcă a se reconstitui o parte deosebit de importantă a trecutului acestei comunități, al cărei nume inițial "poate fi presupus Băloș", devenit apoi Bivol, pentru ca în 1965 să se opteze pentru Vișoara, așa cum ne informează autorii, întrucât, "în satele comunei Vișoara, erau preponderent plantații de viță de vie". Alegerea finală, care este o titlatură întru nimic justificată, a fost decisă într-un context politic în care amatorismul și modernizarea prezumțioasă luaseră locul tradiției și adevărului istoric. Probabil că într-un viitor nu prea îndepărtat, când locuitorii comunei își vor reaminti identitatea autentică și tradiția istorică, Vișoara va reveni la numele cu care a traversat secolele: *Băloș*, *Băloșani* sau *Bivol*. Astăzi, când trecutul a redobândit semnificația de altădată, ajungând a fi prețuit așa cum se cuvine, a se renunța la datinele dintotdeauna în favoarea unei modernizări factice pare a fi o nesocotire a identității, în favoarea unor "decizii" impuse cândva sau împrumutate de la alții. Satul Vișoara nu poate fi același cu satul Băloș, în lipsa istoriei, căreia nu-i pot fi substituite modernizări conjuncturale, sugerate de niște câmpuri cu vii imaginare. De altfel, autorii monografiei, după ce au menționat că în 1965 s-a decis renunțarea la vechea denumire a comunei, precizează, cu grijă pentru trecutul adevărat că „*până în anul 1958, localitățile Vișoara Mare și, respectiv, Vișoara Mică au purtat numele de Bivolul Mare și, respectiv, Bivolul Mic. [...] Se pare că localitatea Vișoara Mare (Bivolul Mare) ar fi luat ființă în jurul anului 1720 și a fost alcătuită din clăcașii aduși de proprietarii moșiei respective, drept mână de lucru în agricultură. Actuala denumire a comunei, <<Vișoara>>, este improprie și nu se justifică, deoarece ea nu are suprafețe cultivate cu viță de vie*".

Capitolul acesta reprezintă, probabil, cea mai importantă secțiune a cărții pe care o avem în vedere. Imaginea oferită aici cititorului este una reconstituită din referințele documentare privitoare la vechea așezare numită *Băloș*, *Băloșani* sau *Bivol*, identificate de autori până la această dată, fără a fi fost citate sursele la care s-a apelat, prin recurgerea la tradiționalul și atât de utilul aparat critic. Investigațiile arhivistice viitoare, cele ale presei de altădată, dar și a altor surse informaționale vor întregi și elucida, neîndoind, istoria unei așezări umane care va fixa pe harta țării un reper important al trecutului Județului Botoșani.

Odată cu intrarea în a doua jumătate a secolului XIX, reconstituirile documentare privitoare la comuna Vișoara devin din ce în ce mai concrete și mai detaliate. În viitor, o monografie asemănătoare va avea, fără îndoială, capitole speciale dedicate fiecăruia dintre cele două sate - Bivolul Mare și Bivolul Mic - , întrucât ele au avut, pentru un timp, evoluții

distincte. O direcție a viitoarelor studii va fi aceea rezervată schimbărilor de natură administrativă, intervenite în evoluția modernă a celor două sate, în secolul XX. Așa cum era de presupus, momentele importante în care au fost implicați, nemijlocit, locuitorii comunei Viișoara de azi sunt Războiul de Independență, răzcoala din 1907 și cele două războaie mondiale. De altfel, celor interesați li se oferă un tabel cu numele țăranilor din comuna Viișoara care au participat la evenimentele din anii 1877, 1916-1918 și 1941-1945, nume pe care le poartă și azi, cu mândrie și recunoștință, descendenții lor, deci și autorii monografiei.

Ultima parte a acestui capitol va trebui rescrisă, pentru a se evita unele afirmații compromițătoare, ce impietează identitatea comunei și a locuitorilor ei de azi, care merită o considerație aparte.

O diviziune importantă a cărții avute în vedere este aceea care se referă la *Populația* comunei, ce a sporit, numeric, de la 1262 de locuitori, câți trăiau în 1899, în Bivolul Mare și Bivolul Mic, la 3123, în 1940, și 3995, în 1971. Presupunând, cu neîndoielnică îndreptățire, că evoluția componentei umane este întru totul revelatorie pentru devenirea oricărei comunități umane, autorii au reprodus un tabel în care a fost consemnată evoluția statistică a populației comunei Viișoara între anii 1970 și 2010.

Următoarele capitole ale *Monografiei Comunei Viișoara* sunt: *Organizarea teritorială și administrativă, Economia comunei Viișoara, Sănătate, Viață socială, Învățământul, Activitatea științifică, Religia și biserica, Sportul, Cultura și tradițiile artistice, Turismul și căile de comunicație, Alte informații, Relații internaționale, Album foto și Bibliografie*. Atunci când s-a considerat necesar, s-a recurs la diferite tabele și statistici, care exemplifică sau susțin concluziile evidențiate de investigațiile menționate: *Tabel nominal cu primarii din comuna Viișoara. Perioada 1910-2011; Tabel nominal cu notarii și secretarii din comuna Viișoara, în perioada 1910-2011; Tabel nominal cu viceprimarii din comuna Viișoara. Perioada 1974-2011; Directorii de după cel de-al Doilea Război Mondial ai Școlii Viișoara; Învățători și profesori care au funcționat în perioada 1930-2011; Directorii Școlii Viișoara Mică; Directorii Școlii Cuza Vodă de după cel de-al Doilea Război Mondial; Absolvenții cu rezultate deosebite de la unitățile școlare din Viișoara și Personalități ale comunei Viișoara*.

Așadar, cineva interesat de trecutul mai îndepărtat ori cel recent al actualei comunei Viișoara va afla cum a evoluat, de-a lungul anilor, o comunitate din zona nord-estică a țării, care, dincolo de o amprentă locală inerentă, a urmat coordonatele distincte ale evoluției de ansamblu a României. Deși confrunțați cu dificultăți particulare unei zone rurale, dar și cu numeroase impedimente de ordin politic, după 1947, unii dintre fiii comunei Viișoara s-au afirmat, în timp, ca personalități notabile pe plan național și european, chiar. *Dimitrie Brândză* (1846-1895), de pildă, un remarcabil intelectual al celei de-a doua jumătăți a secolului XIX, născut în satul Bivol, a făcut studii strălucite la Paris, funcționând apoi ca profesor la Universitățile din Iași și București și având o bogată activitate științifică. În timp, dar mai ales în anii din urmă, nu puțini dintre fiii Viișoarei au ajuns învățători, profesori, medici, economiști, informaticieni, ingineri, chimiști, juriști, ofițeri etc.

După evenimentele din decembrie 1989, realitățile politice și economice din comuna Viișoara s-au conjugat cu căutările caracteristice acelei perioade, cu speranțele politice de început și cu deformările ulterioare, care au anulat o normalizare firească și o racordare la spiritul european al înnoirilor așteptate de toți românii. Treptat, însă, vechile răni au început a se vindeca, iar azi, viișorenii, conduși cu pricepere și fermitate de oficialitățile locale, s-au angajat, cu diligență și convicțiune, pe drumul modernizării, după atâtea decenii de speranțe compromise și discreditări străine de spiritul național.

Monografia Comunei Viișoara este o realizare istoriografică meritorie și necesară, îndeosebi, care marchează un început și prevestește un viitor care se va racorda, desigur, cu ritmul progreselor de azi ale lumii moderne. Apariția cărții despre care scriem este o mărturie în acest sens și o demonstrație peremptorie a faptului că aceia care au gândit-o sunt conștienți de chemarea lor, ca fii ai Viișoarei și ca îndrumători ai ei în aceste vremuri de

început al unui nou secol. Comuna Viișoara, din Județul Botoșani, este, iată – așa cum se așteptau mulți –, una dintre puținele comunități rurale care pot fi mândre, cu îndreptățire și recunoștință, de privilegiul de a publica o asemenea monografie, care este, înainte de toate, un document de suflet și un gest de recunoștință față de toți cei care s-au născut, cândva, și au muncit, apoi, în satul Băloșani, devenit Bivol și ajuns, la un moment dat, pentru un timp, doar, Viișoara. Ca unul care se simte dintotdeauna legat de aceste locuri – ca fiu al cuiva născut în satul Bivol –, le mulțumesc autorilor acestei monografii, convins întru totul că viitorul comunei în discuție este pe măsura speranțelor și a strădaniilor lor, statornice și binecuvântate.